

Зізда Ю.

КОНКУРЕНТНІ ВЗАЄМИНИ ДЕНДРОФІЛЬНИХ ГРИЗУНІВ З ПОЗИЦІЇ ЇХ ЕКОМОРФОЛОГІЧНОЇ МІНЛИВОСТІ.

Відділ охорони природних екосистем, Інститут екології Карпат НАНУ, м. Львів, вул. Козельницького 4, 79026; julcha@ua.fm

На морфологічну мінливість видів у межах одної гільдії і їх розподіл у просторі значною мірою впливає специфіка середовища їх існування (Бигон та ін., 1989). Наявний оптимальний комплекс умов забезпечує високе різноманіття видів, що є показником стійкості екосистем, а одною із причин високої їх диференціації, зокрема беручи до уваги харчовий аспект, є уникнення конкуренції між представниками одної групи (Бигон і ін., 1989; Загороднюк, 2007). Види у межах одної гільдії, які мають найменш представлені конкурентні стосунки і почуваються добре, мають чітко розходитися вздовж осі, що відповідає одному ресурсу, а сусідні за цим градієнтом види мають закономірно відрізнитися за структурами, пов'язаними з живленням (Бигон і ін., 1989).

У даній роботі досліджено гільдію дендрофілів, групу середньо розмірних ссавців, основу харчів яких складає рослинна їжа, і характер життя відповідає деревному. Гільдія включає п'ять видів гризунів, які характеризуються досить близькими екоморфологічними нішами. Це вивірка звичайна (*Sciurus vulgaris*), соня лісова (*Dryomys nitedula*) соня садова (*Eliomys quercinus*), вовчок ліскулька (*Muscardinus avellanarius*) і вовчок сірий (*Myoxus glis*). Мета роботи: проаналізувати конкурентні взаємини цієї гільдії в Україні та Європі. Для цього використано виміри конділо-базальної довжини черепа. Матеріал накопичено, використовуючи колекції зоологічних музеїв львівського та ужгородського університетів, літературні дані, дані колег та власні знахідки. Для кожного виду взято загальний min–max, і окремі — для самців і самок.

Розклавши такі дані на пряму, де на осі X відкладені довжини черепа, а на осі Y розміщено види з урахуванням розмірів черепа самців і самок, можна помітити досить чіткий рівно спадаючий ряд. Перекриття розмірів немає. Найменші цифри належать вовчку ліскульці, далі у порядку зростання йдуть види сонь: лісова, садова і вовчок сірий. Найбільші розміри черепа має вивірка звичайна. Так, min–max СВЛ у вовчка ліскульки =21,7–23,0; соні лісової =24,2–26,4; соні садової =28,0–32,0; вовчка сірого =32,0–39,7; у вивірки звичайної =40,8–52,8. У самців: вовчок ліскулька =22,3–23,0; соня лісова =24,2–26,3; соня садова =немає даних; вовчок сірий =31,9–36,0; вивірка звичайна =41,6–52,2. У самок: у вовчка ліскульки =немає даних; соні лісової =26,0–26,4; соні садової =немає даних; вовчка сірого =32,0–39,7; у вивірки звичайної =40,8–52,3. Один від іншого види віддалені за СВЛ черепа на 1,1; 0; 1,6; 1,2 мм відповідно. Дотичними у розподілі є соні лісова і садова, мінімальний показник черепа соні садової співпадає з максимумом лісової. Екоморфологічні ніші цих видів розміщені безпосередньо одна до одної.

Вище сказане означає, що загалом у межах гільдії види почуваються добре і значних конкурентних впливів один на одного не спричиняють. Разом з цим, спостерігається дещо інший розподіл представників цієї гільдії якщо аналізувати разом з вище представленими даними і СВЛ довжини черепа знахідок з Європейських країн. У останніх спостерігаються дещо менші показники довжин черепа і враховуючи min–max цих вимірів разом з «українськими», маємо найбільш відокремлену позицію для вивірки звичайної і пару конкуруючих між собою вовчкових, показники яких суттєво перекриваються. Через такий розподіл можна пояснити рідкі знахідки соні садової (Загороднюк, 1998; Дикий, Загороднюк, 2004) і найбільше представленого, зокрема в колекціях вовчка сірого.